'Ze kunnen niet lopen, zo erg is het'

Bewegingswetenschapper drs. Luc van Agt van InnoSportLab Papendal breekt een lans voor beter bewegingsonderwijs op de basisscholen, want anders lopen de Nederlandse kinderen een onoverbrugbare achterstand op. En daarvan is de topsport uiteindelijk ook de dupe. TEKST: FRANS VAN DEN NIEUWENHOF & TACO VAN DEN VELDE

'Over de hele lijn zie en hoor ik niet anders dan klachten.' Luc van Agt schraapt zijn keel nog eens. Het onderwerp raakt hem. De bewegende en spelende mens blijft fascineren, ook in zijn gebreken. Hij zegt: 'De kwaliteit van het bewegingsonderwijs op de basisscholen is sinds het einde van de jaren negentig enorm achteruit gegaan. De motoriek van kinderen wordt veel te weinig geprikkeld en dat is iets waar uiteindelijk een professionele voetbalclub ook niet tegenop kan. Aan de top kampen we met het probleem, dat we eerst tijd en menskracht moeten investeren om jonge kinderen fatsoenlijk te leren bewegen.'

Het is een zorgelijke ontwikkeling, die de hele maatschappij treft, zo oordeelt Van Agt. 'Vanuit gezondheidskundig oogpunt zou er een cultuur moeten zijn, waarin bewegen van jong tot oud volstrekt normaal is. Maar dat is in Nederland dus niet het geval.'

Een onderzoek van de Fontys Hogeschool Eindhoven onderstreept zijn woorden. Drs. Menno Slingeland bestudeerde de intensiteit van de lessen lichamelijke opvoeding in Nederland en legde de resultaten van zijn onderzoek, waarop hij in april 2014 hoopt te promoveren, naast de door de overheid vastgestelde *Beweegnorm*. Aan het onderzoek deden 913 leerlingen mee van veertig scholen in het basis- en voortgezet onderwijs. De gymnastieklessen in het basisonderwijs dragen in kwantitatief opzicht voor dertig procent bij aan de *Beweegnorm*, die in het voortgezet onderwijs voor 35 procent. Slingeland signaleert daarbij, dat twintig procent van de ingeroosterde tijd verloren gaat (aan omkleden e.d.), dat er relatief veel aan teamspelen wordt gedaan en minder aan individuele bewegingslessen en dat 'de hoeveelheid beweging' tijdens de lessen flink omhoog kan. Zijn conclusie en aanbeveling luidt dat 'de lichamelijke opvoeding een nog waardevollere bijdrage kan leveren aan de hoeveelheid dagelijkse beweging onder kinderen en adolescenten, met alle mogelijke gezondheidsvoordelen van dien. Dat er op dit gebied nog veel werk aan de winkel is, moge duidelijk zijn.'

De bevindingen van Slingeland worden ondersteund door een grootschalig Amerikaans onderzoek, dat zich uitstrekt over de laatste veertig jaar. Daaruit blijkt dat het duurvermogen van de huidige generatie kinderen gemiddeld vijftien procent lager ligt dan dat van hun ouders. Een duurloop van 1,6 kilometer (een mijl) vergt voor de jeugd van nu gemiddelde anderhalve minuut méér dan toen. 'We zijn als mens dus trager en minder fit geworden,' zegt Jos Goudsmit, die als docent bewegingsleer aan de Fontys Hogeschool verbonden is. 'De fysieke belastbaarheid van kinderen is veel minder geworden. Ik vind dat een zorgelijke ontwikkeling.'

'Als je bij een amateurclub gaat kijken, schrik je je kapot'

Eigen observatie

Luc van Agt baseert zijn opvattingen niet alleen op wetenschappelijk onderzoek, maar ook op eigen observatie. Van Agt ziet op Papendal de allerbeste jonge sporters van Nederland aan het werk en is nog elke week op De Herdgang in Eindhoven, waar hij voor PSV betrokken is bij de lichamelijke begeleiding van de toptalenten. 'Hier zit de crème de la crème van alle tienjarige voetballers uit de verre omgeving,' stelt hij nuchter vast. 'Betere zijn er niet en dus kun je ervan uitgaan dat ze veel beter bewegen dan het gemiddelde niet-sportende kind. Als je bij een amateurclub gaat kijken, schrik je je kapot. Ik zie daar heel veel kinderen die niet eens kunnen lopen. Zo erg is het! Er bestaat een enorm groot gemis aan goed bewegingsonderwijs. Dat is geen diskwalificatie van het onderwijs, maar een diskwalificatie van het beleid. De scholen krijgen veel te weinig geld om bewegingsonderwijs te kunnen geven. Daar waar een vakleerkracht moet staan, namelijk op de basisschool, staat vaak een groepsleerkracht, die met al zijn enthousiasme álle vakken moet geven, dus ook bewegingslessen. Op dit gebied ben je als ouder volledig overgeleverd aan de basisschool waar je kind les heeft.'

'Het probleem van de gebrekkige motorische ontwikkeling komt bij ons veel harder aan dan in andere landen'

Maatschappelijke trends hebben een versterkend negatief effect, vindt Van Agt. 'Het is een gegeven dat jonge kinderen op straat of in het bos veel minder worden uitgedaagd om spelenderwijs te bewegen. Het fundament van fatsoenlijk bewegen en een geschoolde motoriek – klimmen, klauteren, rollen, duwen, trekken – is er niet meer. Als Johan Cruijff jaren geleden al, zegt dat de jeugd geen kopbal meer kan maken, heeft hij gelijk. En dit gegeven wordt op geen enkele manier gecompenseerd door goed onderwijs.'

De gevolgen daarvan zijn merkbaar in alle lagen van de sport. Ook in het topvoetbal. Van Agt: 'Atletisch vermogen is een voorwaarde om in de top te kunnen slagen. Als daaraan in de jonge jeugdjaren te weinig aandacht wordt geschonken en te weinig ontwikkeling zichtbaar is, ontstaan problemen die je op latere leeftijd bijna niet meer kunt inhalen. Motorisch zijn de kinderen van nu gewoon minder ontwikkeld. Dat komt doordat onze maatschappij andere eisen is gaan stellen, althans zo ervaren wij dat. Kinderen moeten allemaal een iPod, een iPad en weet-ik-veel meer. Pas de laatste jaren ontstaat heel langzaam een tegenreaction vanwege de klachten dat ze te dik worden en dus meer moeten bewegen.'

FOTO: VI MAGAZINE

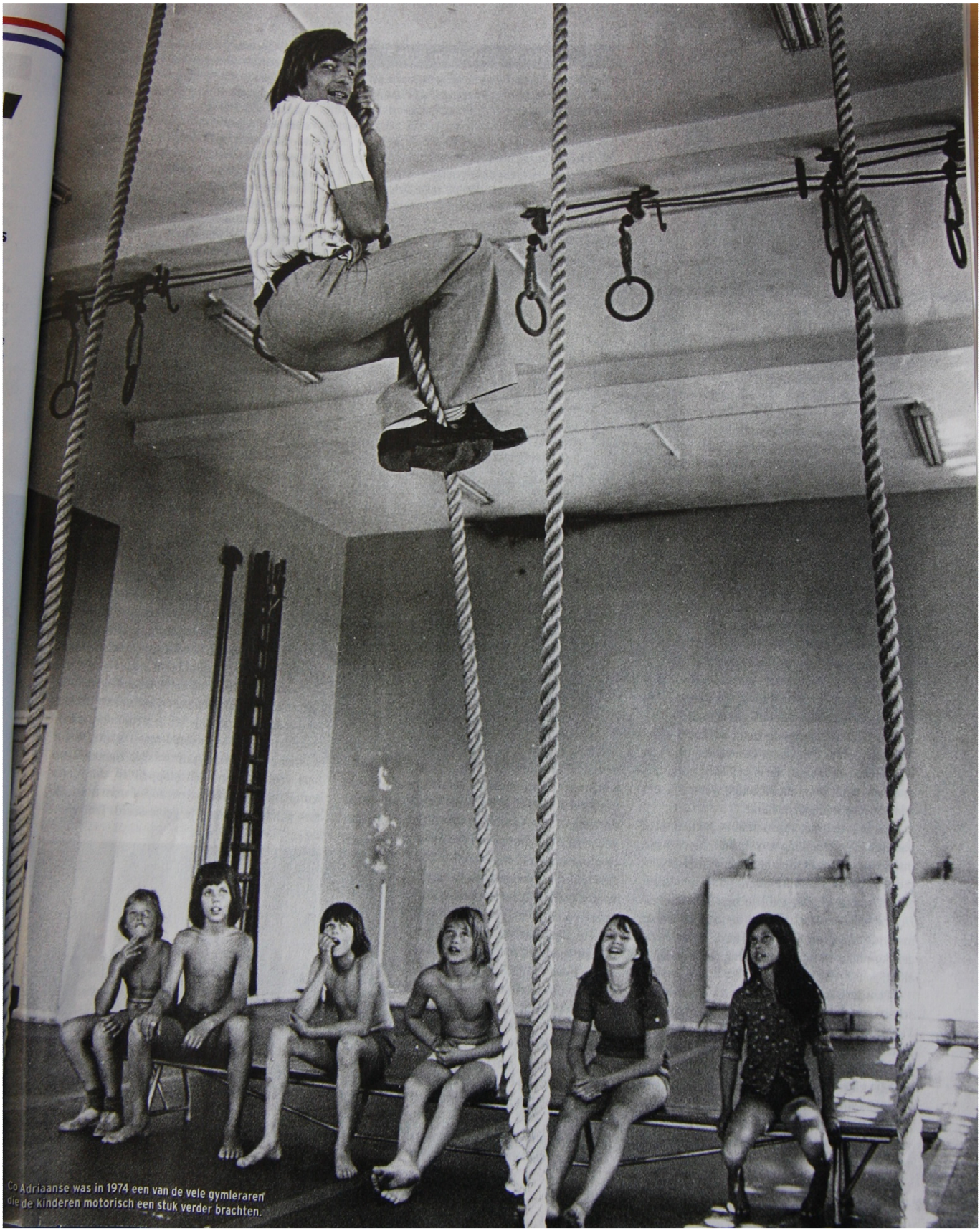

Co Adriaanse was in 1974 een van de vele gymleraren die de kinderen motorisch een stuk verder brachten.

Van Agt tijdens WK van 2010 als inspanningsfysioloog Oranje.

FOTO: ORANGE PICTURES/KAREL DELVOYE

Wie is Luc van Agt?

Drs. Luc van Agt (58) is sinds medio 2012 manager van het InnoSportLab op Papendal, dat een meet- en testomgeving is voor topsportprogramma's. Doel is om innovaties te implementeren in de topsport en zodoende de voorwaarden te scheppen voor betere prestaties. Van Agt studeerde bewegingswetenschappen aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Hij was gymnastiekleraar en atletiektrainer. In 1987 haalde technisch directeur Hans Kraay hem naar PSV, waar Van Agt tot vorige zomer in vaste dienst was als inspanningsfysioloog. Daarnaast werkte hij voor de KNVB, waar hij onder meer het Nederlands elftal onder zijn hoede had tijdens de WK's van 1998, 2006 en 2010 en het EK van 2008.

Vooral leuk zijn

Niet alleen de inhoud van het bewegingsonderwijs is veranderd, ook de benadering ervan. 'Gymnastiekles moet vooral leuk zijn,' weet Van Agt. 'Een les moet aansluiten bij de belevingswereld van de jeugd. Dus: niet saai en weinig herhalen. Alles is tegenwoordig zap-zap; veel prikkels en veel variatie. Terwijl trainen nou juist een kwestie van herhalen is. Als je tegenwoordig twee keer dezelfde soort les geeft, hoor je: *Alwéér?*'

'Daarnaast, en dat is voor de topsport echt een probleem, is er sociaal-maatschappelijk enorm veel veranderd. Per se willen winnen, beter zijn dan de ander, dat is haast een vies woord geworden. Het wordt zeker niet gestimuleerd. Als kinderen op het schoolplein ruzie hebben, dan is er paniek. Hulptroepen erbij, iedereen in rep en roer. Ik praat het niet goed, maar vroeger werden akkefietjes op het schoolplein of het voetbalveldje beslecht met een flinke kegel en dan was het klaar. Problemen werden vanzelf opgelost. Dat mag niet meer. Het is samen spelen, samen delen. De ander die beter is, moet begrip hebben voor de zwakkere. De weerbaarheid is verminderd. Ik zeg niet dat er een softe cultuur is ontstaan, maar deze ontwikkeling werkt wel een enorme nivellering in de hand.'

De link met het topvoetbal is evident, stelt Van Agt. 'De uitwerking van slechter bewegingsonderwijs is helaas zichtbaar geworden in een tijdperk, dat de clubs in Nederland verhoudingsgewijs steeds minder geld te besteden kregen. Dus is het verklaarbaar dat ze niet in eerste instantie zijn gaan investeren in de basis, maar gekeken hebben naar versterking van het eerste elftal.'

Pas de laatste jaren wordt de sportwetenschap geraadpleegd om de problemen te tackelen. Van Agt: 'Toen ik in 1987 bij PSV kwam, zei technisch directeur Hans Kraay in een interview met *de Volkskrant*: "Wetenschappelijk gezien weten we eigenlijk niets van het voetbal". Met name Guus Hiddink heeft daar toen heel alert op gereageerd, want hij zag vanuit zijn CIOS-achtergrond wel dat er een ontwikkeling gaande was, waarop we ook in Nederland moesten anticiperen. Maar ja, sportwetenschap is jarenlang *not done* geweest. Dat werd, ook in de media, afgedaan als onzin. Pas met de opkomst van de bewegingswetenschappen aan het einde van de jaren tachtig is daar heel langzaam iets meer belangstelling voor ontstaan.'

Het was de tijd waarin Dinamo Kiev onder trainer Valeriy Lobanovskyi furore maakte met wat toen 'computervoetbal' werd genoemd. Veel beweging en snelheid, veel positiewisselingen, gebaseerd op een enorm sterke fysiek. Ook de cursussen van de KNVB kwamen op een ander niveau te staan. 'Het was niet langer alleen maar partijtje, positiespel en voorzetten geven. Er ontstonden nieuwe handelingstheorieën en daarmee andere trainingsmodellen. Een revolutie is een groot woord, maar de veranderingen waren immens. Dat heeft het voetbal enorm beïnvloed en veranderd. Voetbal heeft altijd te maken gehad met een grote mate van overlevering aan trainingstraditie. Een coach is over het algemeen een oud-voetballer, die zijn manieren van trainen weer heeft geleerd van een andere oud-voetballer. Je zag per generatie eigenlijk maar een heel klein beetje verandering in het voetbal, dat heel lang is benaderd als een cyclische duursport. En dat is het niet. Voetbal is een intervalsprint sport. Dat besef heeft de werelden van de sport en de wetenschap dichter bij elkaar gebracht en dus beïnvloeden zij elkaar ook veel sterker.'

'Als je tegenwoordig twee keer dezelfde soort gymles geeft, hoor je: Alwéér'

Hij noemt Ajax als voorbeeld. 'Daar is sprake van een zeer individueel gerichte aandacht voor goed bewegen. De effecten daarvan zien we niet volgend seizoen terug, maar wel over vijf tot acht jaar. Nu pas ziet ook het voetbal de noodzaak van een brede motorische training, die de ontwikkeling van een voetballer uiteindelijk alleen maar ondersteunt. Ajax heeft daarvoor een heel gericht plan. René Wormhoudt, die nu bij het Nederlands elftal zit, heeft samen met Geert Savelsbergh het boek *Athletic skills model* geschreven. Zij hanteren als uitgangspunt dat kinderen in elke leeftijdscategorie aanslaan op andere prikkels en hebben daarop hun oefenstof aangepast. Ik vind dat een heel goed initiatief. Dit model sluit aan op de gedachte: er moet méér gebeuren.'

Complex

Op basis van zijn werkzaamheden bij het InnoSportLab Papendal en zijn ervaringen in diverse andere sporten stelt Van Agt vast: 'Voetbal is een van de meest complexe sporten die er zijn. In voetbal moet je heel veel verschillende dingen doen en beheersen. Dat vergt dus een zeer breed scala aan bewegingsvaardigheden. De coördinatie daarbij is lastig, omdat het een sport is die je beoefent met je voeten. Een oog-hand-coördinatie past veel beter in de natuurlijke ontwikkeling die een kind vanaf zijn voetbalprestatie in sterke mate bepaald door tactische en mentale factoren en heb je te maken met enorm veel natuurlijke weerstanden, zoals de ondergrond, je tegenstanders, publiciteit, et cetera. Er zijn wel tien factoren die mede bepalen of jij een goede voetballer bent.'

'Voetbal beleef je op een heel andere manier dan golf, atletiek, wielrennen of roeien. In veel andere sporten speelt de factor tactiek amper een rol. Bijvoorbeeld op de 100 meter sprint. Maar voetbal is weer geen sport waar je zomaar even heel veel uren in kunt stoppen en *dus* beter wordt. Als je met voetbal net zoveel uren traint als met golfen, dan raak je geblesseerd. Een voet-

FOTO: VI IMAGES

Hoofd opleiding Wim Jonk en Johan Cruijff bij een jeugdtraining van Ajax. 'Hun model sluit aan op de gedachte dat er méér moet gebeuren.'

baller die elke dag heel intensief traint, maakt zijn lichaam kapot. Hoe vaak hoor je niet zeggen: die wielrenners in de Tour de France, díe moeten pas afzien. Wat stelt dat voetballen nou voor met die twee keer anderhalf uur in de week? Zulke mensen kennen de wetten en de achtergronden van de sport niet. Fietsen is gewoon hartstikke simpel. Zitten en trappen. Natuurlijk komt er een bepaalde techniek en tactiek bij kijken en heb je enorm veel doorzettingsvermogen nodig. Een wielrenner moet *knoerhard* in zijn hoofd zijn en dat vergt óók een bepaalde kwaliteit. Maar dat laat onverlet dat de complexiteit van voetbal met geen enkele andere sport te vergelijken is.'

Van Agt hecht dan ook weinig waarde aan de *tienduizend-urenregel* van de Amerikaanse psycholoog professor K. Anders Ericsson. Die stelde volgens de aanname 'oefening baart kunst' ooit proefondervindelijk vast, dat tienduizend uur training in tien jaar tijd een voorwaarde is om in een bepaalde discipline de wereldtop te bereiken. Van Agt noemt die *regel* voor het voetbal zeer arbitrair. 'In het voetbal kom je nooit aan die tienduizend uren. Reken het nou eens uit! Dan zou een jong persoon van zijn tiende tot zijn twintigste duizend uur per jaar moeten trainen. Dat is twintig uur per week. Gemiddeld. In de praktijk betekent dit dat er ook weken bij zullen zitten van dertig uur. Dat haalt niemand en het is voor jonge mensen fysiolo-

Daarom moet je elke sport ook anders benaderen. In het wielrennen of schaatsen kun je een redelijk volgroeide tiener best zwaar belasten. En een turner móét juist op heel jonge leeftijd veel trainingen ondergaan, want als je daarmee op je zestiende begint, ben je gewoon te laat. Maar als je in de atletiek op jonge leeftijd te zwaar traint, dan blaas je jezelf op en haal je de twintig niet eens. Terwijl blijkt dat je in roeien weer relatief gemakkelijk op latere leeftijd de absolute top kunt halen. Het feit dat veel jongeren in hun studententijd met roeien beginnen en toch Olympisch kampioen kunnen worden, spreekt voor zich.'

'In voetbal is het ondenkbaar dat jij in vier jaar de top bereikt. Ik denk ook dat een voetballer niet veel verder komt dan vier- tot vijfduizend trainingsuren in tien jaar tijd. Een speler uit de A1 of de beloften zit qua arbeid zo'n beetje aan zijn top en die komt per week aan de twaalf uur. Dat is dus dik vijfhonderd uur per jaar, maal tien is vijfduizend. De helft van waar Ericsson mee komt. Als alles zo goed aan te leren en te trainen was, dan zouden er veel meer mensen een topsporter zijn. Het is de kortste weg naar succes en rijkdom. Maar toch zijn er maar zo weinig topsporters.'

Ongezond

Veel trainen is niet altijd de weg. Want: 'Topsport is ongezond. Topsport heeft niets met gezondheid te maken. Je zit altijd op het randje van *heel blijven* en corrigeren als dat niet lukt.

FOTO: VI IMAGES

Louis van Gaal in 1980 als docent op het CIOS.

Een topsporter zoekt constant de grens op van wat nog goed is voor zijn lichaam en wat niet meer. Dat vergt dus een heel specifieke benadering. Tussen bewegen om gezond te blijven en keihard rondjes rennen of als een *chloorjunk* door dat zwembad jassen, zit een wereld van verschil.'

'Alles is te trainen,' zegt Van Agt dan ook, 'maar niet alles is in hoge mate te trainen. Je kunt je basiskwaliteiten maar met twintig tot veertig procent verbeteren. Van een kleine motor – een hart met een beperkt vermogen om bloed en zuurstof rond te pompen – kun je niet door training een grote motor maken. Dit is een aanleg-factor, die genetisch is bepaald. Hetzelfde geldt voor je spiervezels. Iemand met veel rode spiervezels is veel geschikter voor duursporten dan iemand met veel witte spiervezels, die snel en krachtig samentrekken maar het niet zo lang volhouden. De verhouding tussen rode en witte vezels geeft een indicatie voor welke sport jij fysiologisch gezien het geschiktst bent. Duursporters beschikken over een hoog percentage rode vezels, sprinters juist over veel meer witte vezels. Bij voetballers liggen die percentages veel dichter bij elkaar, omdat voetbal eisen stelt aan zowel explosiviteit als duurvermogen. Voor voetbal moet je fysiek een allrounder zijn en geen specialist. Ook dat versterkt het belang van goed bewegingsonderwijs aan de basis.'

De bewegingswetenschap moet het voetbal voor een deel nog steeds ontdekken. Van Agt: 'Er zijn weinig zekerheden in de sport en veel trainingsmethodes zijn gebaseerd op aannames. In het voetbal is het tientallen jaren lang heel gebruikelijk geweest, dat ieder individu dezelfde trainingsvormen kreeg en op dezelfde manier werd belast. Maar een individu is voor mij een uniek biologisch regelsysteem. Het betekent dat een training op ieder *systeem* een andere uitwerking heeft. Vroeger werden voetballers altijd getest op de fiets, maar inmiddels weten we dat zulke tests onzinnig zijn als het erom gaat de conditie te meten. Op een fiets leer je alleen maar om harder te fietsen. Daardoor ga je niet meer voetbalconditie opbouwen.'

'Voetbal was voor de wetenschap nooit interessant,' stelt Van Agt. 'Want wetenschappers deden hun werk in een laboratorium. Daar kwamen alleen wielrenners, hardlopers en roeiers, omdat die hun sport in het laboratorium op dezelfde manier kunnen beoefenen als daarbuiten. Dat geldt voor voetballers natuurlijk niet. Pas sinds heel kort kunnen wij voetballers testen in hun eigen natuurlijke omgeving. Bij PSV hebben we een veld dat is uitgerust met het LPM-systeem: Local Position Measurement. Daarmee kunnen we voor elke positie de fysieke belasting meten en

'Daar waar een vakleerkracht moet staan, op de basisschool, staat vaak een groepsleerkracht die alle vakken moet geven'

'Als Johan Cruijff, jaren geleden al, zegt dat de jeugd geen koprol meer kan maken, heeft hij gelijk'

'En klabats: weg is onze voorsprong'

die koppelen aan de tactische uitgangspunten. Dat laatste is een noodzakelijke voorwaarde, want een controlerende middenvelder beweegt nu eenmaal anders dan een rechtsbuiten. En het spel stelt ook aan elke speler andere eisen. Met LPM krijgen wij als begeleiders direct feedback. We kunnen heel direct meten hoeveel explosieve acties een speler op een bepaalde positie maakt. En als we daarover niet tevreden zijn, meten we of hij drie maanden later tot méér explosieve acties in staat is. Daarnaast kunnen we de acties zelf analyseren: hoe explosief zijn die precies? En zit daar nog rek in? Door de nieuwste technologie kun je zulke gegevens zelfs met een speciale camera uit een wedstrijd afleiden. Dat geeft een veel beter inzicht in wat een speler nu precies presteert en hoe fit hij is.'

'Deze technologie is enorm kostbaar en vergt veel menskracht, dus er zijn maar heel weinig clubs die dit kunnen toepassen. Maar toch is het heel wezenlijk om tot een wetenschappelijke analyse van het spel zelf te komen en te weten wat er nou werkelijk wordt gevraagd in de top. Zo kun je veel directer werken aan de tekortkomingen van een voetballer en hem veel sneller bij de voor hem specifieke grens brengen. Individualisering is onmisbaar, zeker als we vaststellen dat de doorstroming van talenten minder wordt.'

talenten, terwijl de eisen aan de top alleen maar hoger worden. Het zegt niet alles over kwaliteit, maar het percentage atleten in het topvoetbal ligt veel hoger dan twintig jaar geleden. Dat zijn spelers die fysiek gezien enorm veel basiskwaliteiten hebben, zoals draaien over links en rechts, springen, explosiviteit en een versnelling. Het hele spectrum dat je kunt benoemen als *atletisch vermogen*, heb je in de regel gewoon nodig in de Champions League. Het aantal uitzonderingen op de regel is tegenwoordig minimaal: één, twee spelers per elftal hooguit. Met onze gemankeerde basis zijn wij dus steeds minder goed in staat ze modern technisch voetbal met atleten. En *klabats*: weg is onze voorsprong.'

De wet van de grote getallen heeft Nederland zijn bijzondere positie uit handen geslagen, zo betoogt Van Agt. 'We hebben onze kennis over de wereld verspreid, zijn onze voorsprong kwijtgeraakt en nu verliezen we het gewoon op financieel gebied. Wij hebben nog steeds de mogelijkheden en de kennis om onze talenten heel erg goed en specifiek te trainen en op te leiden. Maar Chelsea heeft inmiddels óók heel veel kennis en die club heeft een veel grotere staf tot zijn beschikking om verder onderzoek te doen en te

Eind jaren tachtig was het Dinamo Kiev van trainer Valeriy Lobanovskyi Europese top. Achteraan vanaf links: Oleg Kuznetsov, Volodymyr Horily, Viktor Chanov, Andrei Bal, Oleg Blokhin en Sergei Baltacha. Vooraan: Vadym Evtushenko, Igor Belanov, Ivan Yaremchuk, Vadim Karetaev en Vassily Yevseev.

FOTO: VI IMAGES

Denkfout

Innovatie is noodzakelijk om het verloren gegane terrein enigszins goed te maken, zo betoogt Van Agt. 'De politiek heeft zich nooit gerealiseerd dat er een direct verband is tussen bewegingsonderwijs op school en een topsportcarrière. De gedachte was: als je maar wat doet aan beweging, dan komen die talenten er vanzelf wel. Dat is een grote denkfout geweest. Dat enkele talent zal het best redden, maar je creëert een veel te smalle basis. Topsport volgt de wet van de piramide. Hoe breder het motorisch fundament, hoe meer kin-

om aan de eisen van topvoetbal tegemoet te komen.' Het mes snijdt aan twee kanten. 'Wij overvragen onze talenten. Omdat onze clubs financieel niet meer zijn opgewassen tegen de grote landen in Europa, raken we de beste spelers steeds sneller kwijt en vragen we een oneenvenredig zware prestatie van steeds jongere voetballers. We willen dat ze concurreren met volledig doorgetrainde 26-jarige atleten uit Engeland en Duitsland. Dat kan niet. Dus ligt overbelasting op

begeleiden. In Nederland is de wetenschap toch vaak een sluitpost op de begroting. Wetenschap op zich leidt ook niet tot betere training. Uiteindelijk is de kennis van de mensen doorslaggevend. Pas als je onderzoeksresultaten goed kunt vertalen in trainingen, is het mogelijk om het niveau structureel te verbeteren. Dus heb je goede mensen nodig.' Het geeft de ernst van de situatie aan. 'Ik zie niet hoe wij onze voorsprong van enkele jaren geleden nog kunnen terug-

ind jaren tachtig kwam er meer aandacht voor bewegingswetenschappen. Dinamo Kiev maakte toen furore met 'computervoetbal', gebaseerd op een enorm sterke fysiek

deren er zijn uit wie straks onze toptalenten voortkomen. Hoe smaller het fundament, hoe minder talent.'

'Op termijn kunnen onze topclubs in het voetbal nooit meer het gebrek aan goed beweeggedrag compenseren. Dan ben je dus aangewezen op die hele dunne laag van uitzonderlijke talenten, die motorisch zeer begaafd zijn. Je krijgt een totaal afgeroomde en steeds kleinere groep

de loer. Gelukkig denken Nederlanders altijd in oplossingen. We gaan dat dus slim doen. Maar hoe? Daar wordt in de opleidingen enorm veel over nagedacht. De meest voor de hand liggende oplossing is: zorgen dat we sneller en slimmer zijn met de bal. Het perfectioneren van positiespelletjes om op die manier *de atleten* uit te spelen. Maar goed: dat hebben ze in Duitsland inmiddels natuurlijk ook ontdekt. Daar spelen

winnen. Een grote club uit het buitenland zal uiteindelijk altijd in staat zijn om de ontbrekende kwaliteiten binnen een elftal elders in te kopen. Die mogelijkheid is bij ons veel minder groot. Dus komt het probleem van de gebrekkige motorische ontwikkeling – wat een West-Europees probleem is - bij ons veel harder aan dan in andere landen.'

Volgende week deel 4: de jeugdopleidingen.